

CONCEPTUALIZAREA DIFERENȚIERII ȘI INDIVIDUALIZĂRII DEMERSULUI DIDACTIC ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ INIȚIALĂ

**Pascaru Daniela, doctor în pedagogie, lector universitar
Departamentul Limbă Engleză și Limba Franceză Specializate, USM**

Sistemul de învățământ care are la bază abordarea diferențiată a învățării este un sistem „centrat pe student” sau pe măsura studentului, ceea ce conduce la formarea capacităților de autoinstruire. În sistemul de educație, cel mai important element este procesul de predare-învățare-evaluare; astfel, prin diferențiere și individualizare, profesorul reușește să sprijine, să faciliteze, să încurajeze procesul de instruire. În acest context de idei, rolul profesorului este de a adopta și selecta sarcini care se potrivesc fiecărui student în parte, în scopul modelării și integrării personalității acestuia în mediul social, cu condiția respectării individualității sale. Activitățile cu același obiectiv pot fi elaborate prin diferite modalități, astfel ca studenții să le realizeze valorificând capacitățile individuale, exprimate prin stilul de inteligență și stilul de învățare.

Diferențierea și individualizarea instruirii se constituie ca noi obiective ale activității cadrelor didactice. În calitate de strategie de asigurare a eficienței procesului de formare prin valorificarea maximală a potențialului de care fiecare educabil dispune, diferențierea și individualizarea instruirii trebuie să devină elemente de conținut ale carierei și comportamentului didactic.

Cuvinte-cheie: *diferențiere, individualizare, demers didactic, progres academic, principiu, potențial individual, proces, produs.*

Diferențierea și individualizarea demersului didactic orientează procesul spre idealul educațional – formarea unei personalități armonioase și creatoare de bunuri materiale și spirituale, capabilă să realizeze rolurile pe care societatea i le oferă, precum și al specificului rațiunii umane (cu diferențe psihice, psihofiziologice etc.).

În practica tradițională, profesorul grăbit să comunice studenților un conținut voluminos n-are răgazul să identifice necesitățile și capacitățile lor individuale. Din cauza caracterului puțin dialectic al relației pedagogice, profesorul nu cunoaște diferențele dintre indivizi și continuă să se mențină exclusiv la un învățământ colectiv, conform liniei generale a programelor.

Individualizarea presupune o atitudine flexibilă din partea profesorului. Condiția necesară individualizării este cunoașterea caracteristicilor individuale ale fiecărui educabil care se manifestă ca particularități ale vârstei și individuale. Cercetările psihologice și pedagogice au dovedit de mult timp că fiecare educabil este o individualitate care se deosebește de celelalte prin anumite particularități, că fiecare are un ritm propriu de dezvoltare, că are aptitudini mai dezvoltate pentru unele obiecte de învățământ și mai slabe pentru altele. De aceea, fiecare persoană receptează în mod diferit influențele mediului și ale educației. Este greșit să ne închipuim că toți studenții pot însuși egal de bine, într-un timp egal toate cunoștințele din toate disciplinele de învățământ.

Modalitatea de comprehensiune a fenomenului individualizării ne orientează spre diferențiere. Diferențierea permite descoperirea și valorificarea posibilităților fiecărei persoane.

Considerăm că diferențierea și individualizarea demersului didactic pot fi tratate *ca lege specifică a instruirii*, care își găsește o reflectare subtilă, mai cu seamă în: *Legea necesității evaluării educației în mod continuu și la diferite intervale de timp și în Legea proiectării pedagogice a educației/ instruirii prin optimizarea raporturilor dintre finalități-conținuturi-metodologie-evaluare-context de realizare* [1, p. 23], fiindcă acestea ambele intervin în activitatea pedagogică la nivel de politică educațională care ghidează acțiunile concrete ale profesorilor și studenților implicați în activitatea vizată.

C. A. Tomlinson susține că profesorul poate diferenția instruirea plecând de la nivelul de pregătire al educabililor, interes și profilul de învățare în: conținut, proces și produs [2, p.15].

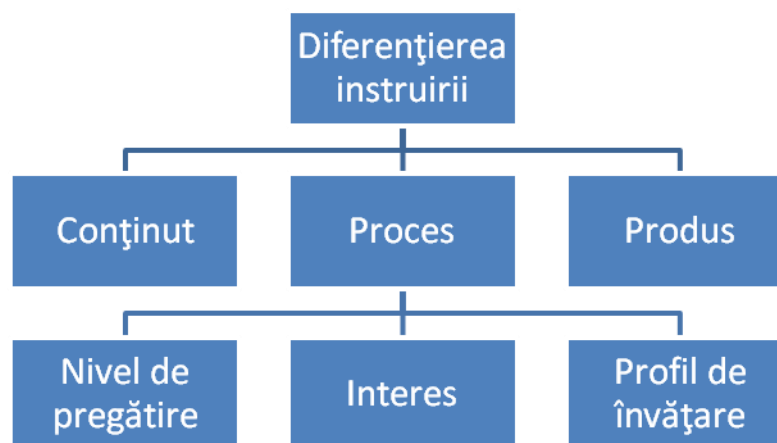

Fig. 2.1. Modalități de diferențiere și individualizare

Ideea diferențierii în conținut, proces și produs este promovată și argumentată de C. A. Tomlison astfel:

Diferențierea conținutului poate fi gândită în două moduri: în primul rând putem adapta ceea ce predăm, iar în al doilea rând putem adapta modul în care facem posibil accesul celor ce învață la ceea ce vrem să învețe.

Diferențierea instruirii în proces se poate realiza prin: utilizarea activității diferențiate prin care toți educabilii să lucreze cu aceleași abilități, dar cu nivele diferite de sprijin, provocări sau complexitate; asigurarea centrelor de interes care să-i încurajeze pentru a explora în profunzime subiectele din clasă care îi interesează în mod special; oferirea unor suporturi practice pentru educabilii care au nevoie de ele; de a oferi un sprijin suplimentar educabililor cu dificultăți sau de a-i încuraja pe cei avansați să aprofundeze subiectele.

Pentru a *diferenția în produs*, profesorul trebuie să stabilească care sunt metodele de evaluare ce corespund nevoilor studenților săi. Astfel, trebuie să utilizeze o mare varietate de tehnici care să permită studenților cu o gamă largă de aptitudini, interese și stiluri să demonstreze că și-au dezvoltat competențele și au înțeles conceptele [5, p.16]. Diferențind aceste trei componente, profesorii oferă diferite abordări față de ceea ce învață, cum învață și cum acestea demonstrează ce au învățat. Ceea ce aceste abordări au în comun este faptul că ele sunt elaborate să încurajeze creșterea nivelului de cunoștințe a tuturor celor care învață.

Conținutul învățării se poate adapta la nivelul unor grupuri de studenți, conform posibilităților și nivelului lor intelectual. Unele teme se pot simplifica și restrânge, altele pot fi extinse, astfel încât conținutul programei de învățământ să fie prezentat nuanțat, adecvat caracteristicilor individuale ale educabililor. Diferențierea se poate face și în ceea ce privește metodele și mijloacele didactice folosite în procesul de predare-învățare.

Considerăm că acțiunea de diferențiere a activităților educabililor trebuie stabilită în funcție de acele aspecte care influențează mai puternic randamentul acestora. Stabilirea unui sistem de lucru adecvat trebuie să se facă în funcție de „capacitatea de învățare” sau de însușirea informațiilor. Deosebirile dintre studenți sunt foarte evidente, fiind legate de capacități individuale și modalități de structurare pe plan mental relativ constant, de aici rezultă necesitatea nuanțării formelor de muncă, a metodelor folosite, a ritmului de lucru în funcție de capacitatea de asimilare dovedită de persoană. Diferențierea învățării este esențială în alegerea formelor de organizare a activității. Se pot îmbina într-o manieră optimă munca frontală, pe grupe mici sau individuală. În organizarea activității diferențiate pe microgrupuri se va ține seamă de mai multe variabile. În cadrul colectivului clasei care constituie un grup relativ constant, pentru îndeplinirea anumitor sarcini pot fi create echipe temporare mai mici (pentru rezolvarea unor probleme, pentru efectuarea unor lucrări practice, pentru confecționarea de materiale didactice). Profesorul trebuie să identifice grupurile de persoane cu același nivel și să lucreze diferențiat cu ele.

O altă componentă importantă a instruirii diferențiate se referă la *metodologia de realizare a programului de predare / învățare*. Este latura activității didactice în care se manifestă cel mai pregnant caracterul diferențiat al instruirii, pentru că această metodologie se referă la alegerea strategiilor, a tehnicilor de predare, la alegerea suporturilor și a auxiliarelor didactice, la stabilirea tipului de evaluare ce va încheia fiecare secvență de învățare. În cadrul instruirii diferențiate se disting două categorii de metode: *metodele tradiționale de măsurare a progresului academic*, bazate pe probe orale, scrise și practice, precum și pe utilizarea dispozitivelor de examinare, și cele *alternative/ complementare*, cu valențe formative mai accentuate, care sprijină în mare măsură realizarea de evaluări formative. Firește, în vederea asigurării unei evaluări obiective, reale, în funcție de caracteristicile situației evaluative, metodele de evaluare se pot combina, completându-se reciproc.

În pedagogie, datorită eficienței sale, individualizarea procesului educațional e privită ca un principiu al didacticii. Individualizarea procesului de învățământ nu înseamnă să lucrezi cu un singur student, ci să elaborezi o strategie individualizată pentru fiecare student în condițiile de lucru cu toată grupa. Este incontestabil faptul că pentru o bună organizare și desfășurare a procesului de învățământ, profesorul trebuie să respecte și să aplice corect un șir de principii didactice, printre care ar fi:

- Principiul diferențierii și individualizării învățării;
- Principiul sistematizării și continuității cunoștințelor;
- Principiul eficienței maxime a potențialului individual [6, p. 107-108].

Astfel, *principiul diferențierii și individualizării învățării* exprimă necesitatea adaptării dinamice a încărcăturii cognitive și acționale a conținuturilor și strategiilor educative atât la particularitățile psihofizice ale fiecărui student, cât și la particularitățile diferențiate, relativ comune unor grupuri de studenți.

Principiul nominalizat ne orientează spre cunoașterea cât mai profundă a fiecărui student, atât ca individualitate, cât și ca ființă socială. Tratarea individuală și diferențiată a învățării trebuie abordată ca un demers în devenire și schimbare, pentru a adapta adecvat și eficient conținuturile și strategiile educaționale; folosirea învățământului programat, a învățământului asistat de calculator. Toate acestea necesită elaborarea și valorificarea conținuturilor și strategiilor adecvate de tratare individuală și diferențiată a studenților. Sensibilizarea studenților privind posibilitățile lor individuale, în scopul elaborării de către ei înșiși a strategiilor de învățare din perspectiva individualității lor și a specificului profesiei; folosirea adecvată a unor conținuturi ale învățării în funcție de modul de selecție și de organizare a grupurilor de învățare redă esența diferențierii și individualizării în formarea inițială.

Tratarea diferențiată rămâne o necesitate susținută de individualizarea procesului de învățământ.

Deci, principiul diferențierii și individualizării, valorificat prin strategii concrete, urmărește să asigure unitatea dintre particular și general în educație, dintre obiect și subiect al educației, dintre strategiile de educație de grup cu cele de educație individuală. Individualizarea învățării exprimă necesitatea de a valorifica cât mai eficient posibilitățile și eforturile individuale ale fiecărui student într-un mod diferențiat.

În strânsă legătură cu primul este și *principiul sistematizării și continuității cunoștințelor*, care necesită ca însușirea cunoștințelor să aibă continuitate, logicitate, aceasta echivalând cu organizarea riguroasă a conținutului informațional și a acțiunilor realizate de către profesor și student. În mod obiectiv, respectarea acestui principiu este asigurată de succesiunea planului de învățământ, curricula disciplinară și structura de unități logice a modulelor de studiu. Pentru ca la finele universității studentul să capete acele competențe care îl vor plasa pe piața muncii ca pe un bun specialist se cere o corelare continuă a tuturor eforturilor depuse de administrația universității, catedrele didactice și student. Mai mult decât atât, procesul achiziționării cunoștințelor și integrarea lor trebuie să poarte un caracter interdisciplinar. Abordarea sistemică,

coerentă a lucrului individual al studentului necesită o planificare, monitorizare și evaluare minuțioasă.

Principiul eficienței maxime a potențialului individual ne orientează spre organizarea unui proces instructiv care ar facilita valorificarea la cel mai înalt nivel a aptitudinilor studenților. În contextul dat, ținem să precizăm că am aderat la accepțiunile cercetătorului Vl. Guțu [4, p. 331], astfel considerăm că strategiile fac parte din structura tehnologiilor didactice. În acest sens, tehnologiile și strategiile reprezintă totalitatea procedeele aplicate.

În scopul valorificării principiilor diferențierii și individualizării învățării și pornind de la reperele teoretice studiate și precizate, de la principiile și modelele de învățare constructivistă [7, p. 95-96], de la accepțiunile cu privire la aplicarea strategiilor și tehnologiilor pedagogice formulate de Vl. Guțu [4, p. 331-333] am conturat strategiile pedagogice, inclusiv tehnologiile de organizare-realizare a procesului instruirii în cadrul formării inițiale.

La principiul individualizării procesului educațional se referă și A. Kirsanov. *Principiul individualizării demersului educațional*:

– *determină* în întregime o cale complexă ce duce la studierea particularităților individuale ale studenților, a particularităților conținutului materialului de studiu, a metodelor organizării învățământului, a gradului de manifestare, a motivației, în organizarea, consistența și evaluarea întregului proces educațional;

– *e orientată*, pe de o parte, de nivelul actual de dezvoltare, iar pe de altă parte, de toate posibilitățile potențiale largite ale studentului;

– *favorizează* în complex învățarea, educarea și dezvoltarea în scopul formării personalității studentului [3, p.121].

În acest sens, individualizarea procesului educațional este *un principiu* care include nu numai relația profesor-student, dar și student-student. Respectarea principiului individualizării asigură structurarea și diferențierea instruirii.

Referințe bibliografice:

1. CRISTEA S. (2003) *Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației*. Ed. Litera, Chișinău, 240 p.
2. GUȚU V. (2013) *Pedagogie*. CEP USM, Chișinău, 507 p.
3. JOIȚA E. (2006) *Instruirea constructivistă – o alternativă. Fundamente. Strategii*. Ed. Aramis, București, pp. 20-110.
4. KRAL TH. (1989) *Teacher Development. English Teaching Forum*, p. 201-211.
5. КИРСАНОВ А. (1982) *Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема*. Казань, 225 стр.
6. OPRESCU N. (1984) *Principiile procesului de învățământ, în Curs de pedagogie* (coord. Cerghit I., Vlăsceanu L.), Universitatea București, p. 107-108.
7. TOMLISON C. (1999) *Mapping a Route Toward Differentiated Instruction*. Educational Leadership.